

Az Országos Közművelődési Tanács Elnökségének állásfoglalása a honismereti munka tapasztalatairól és továbbfejlesztéséről¹

A Hazafias Népfront Országos Titkárságának előterjesztése

I.

A szervezett honismereti mozgalmat 1960-ban a Hazafias Népfront és a Népművelési Intézet indította útjára. A szűkebb környezetük megismerésén fáradozó önkéntes gyűjtőket, kutatókat szakkörökbe szervezték és megkezdtek vezetőik képzését. Ezt követően az egyes ágazatokban tevékenykedők számára módszertani útmutatókat adtak ki, híradót jelentettek meg. A szakköri mozgalom az iskolákra, művelődési házakra is kiterjedt. 1967-ben a KISZ KB és a Hazafias Népfront Kalocsán megrendezte a középiskolások és szakmunkástanulók I. Országos Honismereti Tanácskozását. A helytörténet- és krónikairás a tanácsi szervek támogatásával, az üzemtörténetírás, a szakszervezetek és a gazdasági vezetők anyagi, erkölcsi támogatásával honosult meg a mozgalomban, a tudományos intézményeket, közgyűjteményeket a tevékenység tudománysegítő haszna ösztönözte részvételre. A mozgalom szocialista jegyeinek, politikai tartalmának — különösen a Tanácsköztársaság és a felszabadulás kerek évfordulóján tömeges méretekben is megmutatkozó — erősödése segítette a mozgalom további kibontakozását.

A Magyar Szocialista Munkáspártnak a hazafiság eszmei tartalmát tisztázó elvi útmutatásai, a Hazafias Népfront összefogó munkája nyomán — az általános társadalmi fejlődés eredményeként — az 1970-ben megtartott I. Országos Honismereti Konferencia megfogalmazhatta, hogy a mozgalom legyen a szocialista haza megszeretésének nagy alkotó műhelye, amely az egyetemes, a nemzetit és a helyit elválaszthatatlan egységben láttassa. Kiemelte a konferencia a tevékenység mozgalmi jellegét, benne az öntevékenység, a közösségi művelődés kívánalmait.

1972-ben az Országos Helytörténeti Bizottság beolvadt a HNF Országos Honismereti Bizottságába. Ezzel a közművelődési feladatok igényesebb ellátásának személyi, intézményi feltételei is megteremtődtek. Az MSZMP Központi Bizottságának 1974. évi márciusi közművelődési határozata elismeréssel szólt a honismeretről és a Hazafias Népfront feladatává tette, hogy a mozgalom révén is járuljon hozzá a művelődés ügyéhez. A határozat végrehajtása növelte a közgyűjtemények, a művelődési, oktatási és ismeretterjesztő intézmények részvételét a honismereti mozgalomban.

Az 1976. februárjában megtartott II. Országos Honismereti Konferencián a párt- és a tanácsi szervek, a HNF, a SZOT, a KISZ KB, az MTA, a Kulturális, az Oktatási, a Honvédelmi Minisztérium, a tudományos és oktatási intézmények képviselői, népművelők, szakkörvezetők egybehangzóan a honismereti mozgalom közművelődési-nevelési hatásának fejlődéséről adtak számot, és bírálatokkal, javaslataikkal hozzájárultak a honismereti munka továbbfejlesztéséhez.

A Hazafias Népfront VI. kongresszusa 1976-ban a honismereti munkát a közművelődési párthatározat szellemében a Hazafias Népfront művelődési tevékenységébe illesztette.

¹ Az Országos Közművelődési Tanács Elnöksége a Hazafias Népfront Országos Titkárságának előterjesztésében 1977. január 10-11. ülésén megtárgyalta a honismereti mozgalom helyzetét és feladatait. Abból a célból, hogy ezt a fontos értékelő, elemző, irányítaszabó dokumentumot a honismereti mozgalom közösségei, munkásai, irányító intézményei tanulmányozhassák, megismerhessék, valamint, hogy a megvalósításban érdekelt politikai, állami és társadalmi szervek munkáját elősegítsük, az előterjesztést és az állásfoglalást teljes terjedelmében közöljük. (Szerk. Biz.)

Az 1976. évi V. törvény a közművelődési könyvtárak, múzeumok, levéltárak és művelődési otthonok feladatává teszi a helytörténeti kutatás és a honismereti mozgalom segítségét. Az a körülmény pedig, hogy az Országos Közművelődési Tanács Elnöksége szükségét látta a honismereti munka tapasztalatainak és továbbfejlesztése lehetőségeinek megtárgyalását, — a honismereti mozgalmat összefogó Hazafias Népfront, valamint a honismereti munkában jelentős szerepet vállaló tömegszervezetek, állami és társadalmi intézmények tevékenységének elismerése, és a honismereti munka erkölcsi megbecsülése.

A honismereti tevékenység tehát az elmúlt 16 év folyamatos fejlődése nyomán szervezeten belülről az egységes magyar közművelődésbe. Az irányító szervek meghatározták a honismereti mozgalom célját, munkaterületeit, kapcsolat- és feladatkörét, szervezeti kereteit. A honismeret a Hazafias Népfront által összefogott országos tömegmozgalommá fejlődött, amely a közművelődés feladatain túl hatékony eszköz a szocialista nemzeti egység alakításában, a hazaszeretet és közeletiség általános erősítésében.

II.

A honismereti munka jellemzői

1. A honismereti munka lényegét a következőkben határoztuk meg: „A honismeret a közoktatás, a közművelődés, a tudományos, irodalmi és művészeti élet, a termelőmunka minden területén, valamint a társadalmi szervezetek és mozgalmak keretében folyó, vagy kialakítható tömegpolitikai-közművelődési tevékenység a helyi költődés, a nemzeti önismeret, a szocialista tudat elmélyítésére, a közös kultúra, haladó hagyományaink ápolására, az alkotó szocialista hazafiság, a nemzetköziség érzésének fejlesztésére. A honismereti mozgalom a társadalom minden tagját segíteni kívánja — érdeklődési köre szerint — a szülőföld, a lakóközösség, a munkahely múltjának, jelenének jobb, teljesebb megismerésében, képességei közhasznú kibontakoztatásában, közösségre találásában”.

2. A honismereti munka minden településen, munkahelyen (beleértve az iskolákat is), minden közösségben kialakítható. Településkronikát például nagyon sok községben, városban vezetnek. A tartalmukban gazdagodó brigádnaplók máris forrásai az üzemtörténetírásnak, a tanuló közösségek naplói is az iskolatörténetnek, s mindkettő kapcsolódik a helytörténethez. Ez utóbbi területen végzett folyamatos kutató, feltárómunka révén ismeri meg nagyon sok ember a városokban, falvakban egyaránt települése múltját, kulturális értékeit, a szocialista fejlődés eredményeit, a társadalmi szükségleteket stb., amelyek a tudatos állampolgári létnek alapvető feltételei.

A honismereti tevékenység — hagyományápolás, történeti kutatás, helyi gyűjtemény stb. ... formájában — a magyarországi nemzetiségek körében is meggyökeresedett, s minden nemzetiségi szövetség keretében alakult honismereti bizottság a nemzetiségi nyelv és kultúra ápolására.

3. A honismereti munka változatos formái alkalmazkodnak az élet gazdagságához. Lehetőséget kínálnak arra, hogy ki-ki a maga tehetsége, adottsága szerinti érdeklődési körben kutasson, gyűjtsön, bővítse ismereteit, hasznosítsa tapasztalatait.

Ezt a változatosságot az ágazatok egy részének elsorolásával is érzékeltetni tudjuk: helytörténet, üzem-, technika- és munkásmozgalom-történet, néprajz, földrajzi nevek gyűjtése, műemlékvédelem, a természeti értékek számbavétele, történelmi-, művészeti, irodalmi emlékhelyek számontartása, évfordulós megemlékezések, baráti körök, honismereti országjárás, amatőr művészeti mozgalmak segítése a néprajz, a helytörténet eszközeivel.

Az azonos téma iránt érdeklődők vonzódnak egymáshoz és könnyen tömörülnek tartós művelődési közösségekbe. Egyesíti őket a közös munka, foglalkozás, az azonos cél elérése (a honismeret esetében a szülőföld, lakóhely iránti szeretet is), a minden emberben megtalálható közlési vágy.

A honismereti munkában tudatosan építünk ezekre a tényezőkre és a mozgalom fejlesztésénél számolunk velük. Ugyanakkor arra törekszünk, hogy az adott érdeklődési kör bővüljön és a kialakult tevékenység kapcsolódjék a szocialista társadalmi fejlődés, a közművelődés, a közelet, a kultúra egészéhez.

4. A honismereti mozgalmi tevékenységet a haladó múlt, a jelen és a jövő látásának dialektikus egysége jellemzi. Természetesen ez nem jelentheti azt, hogy a mozgalom minden tagja foglalkozik minden időszakkal, hanem azt, hogy a honismereti munkában egyre jobban előtérbe kerül a szocialista jelen kutatása: az életmód-

változás, az átrétegződés, a nagyüzemi termelés, az új technológiák, közösségi szokások leírása, városrészek, gyárak létesítésének megőrzése és az ezekre irányuló közösségi erőfeszítések ábrázolása. Továbbra is fontos feladatnak tartjuk népünk múltjának, a különböző osztályok, rétegek harcának feltárását, megismerését, marxista értékelését, különösen pedig a felszabadulás utáni időszak hatalmas építőmunkájának, a munkásosztály, a parasztság és az értelmiség tárgyi emlékéanyagának gyarapítását, összegyűjtését.

A honismereti munkában a múlt kutatása is a jelen megértéséhez visz közelebb. A hazaszeretet szocialista és internacionalista elemei tapasztalati úton gyülemlenek fel, rögzítődnek, ezért társadalmi méretekben hatékony, maradandó eredményeket hoznak.

5. A honismereti munka jól szolgálja a szocialista hazafiságra, az internacionalizmusra történő nevelést, a szocialista hazához, a szocialista közösséghez való kötődést, a testvéri szolidaritást, a népek közötti barátság gondolatát. Bizonyították ezt a felszabadulás 30. évfordulójára kibontakoztatott honismereti akciók, a szocialista építési sikereinek dokumentálása, a hazafiság gazdasági tartalmának kutatása, bővülése a mozgalomban.

6. A honismereti közösségek a közéletiség iskolái. Tagjaik saját vagy együttes kutatásaik révén olyan ismeretek birtokába jutnak, amely felkészíti, aktivizálja őket a közéletben való részvételre. A városhoz, a községhez, a gyárhoz való erősebb kötődésük révén felelősségérzetük is növekszik.

A honismereti együttesek cselekvő közösségek. A bennük résztvevők akár a múlt tárgyi, szellemi hagyatékát gyűjtik, akár a jelen eseményeit kutatják, tárják fel vagy örökítik meg, az alkotás örömeivel, a hasznos időtöltésnek magasabb rendű, nemes formájával élnek, s ennek révén a nagyobb közösség is gazdagodik.

A honismereti munka nemzedékek összekötője (pl. idős adatszolgáltató — iskolás szakköri gyűjtő), művelődési közösségek együttműködésének serkentője (pl. fotószakkör — krónika írócsoport, helytörténeti közösség — filmklub vagy kertbarátkör, évforduló rendezése — művészeti együttesek fellépése stb.)

A honismereti munka szervezett mozgalmi jellegénél fogva meg tud újulni, alkalmazkodni képes a változó követelményekhez. Az új feladatok révén más rétegekhez jut el, újabb embercsoportokat kapcsol be a közművelődés áramlási köreibé. A tudománysegítés mellett a munkásművelődést is szolgálja a nyelvi, a néprajzi-munkásmozgalmi gyűjtés, az üzemtörténetírás, a technika- és szakmatörténet, a munkamozgalmak, a munkásegüttesek történetének kutatása, a szocialista brigádnaplók, évkönyvek vezetése stb. Ha a testedzést kívánja a mozgalom segíteni, többet foglalkozhat a népi sportjátékok összegyűjtésével, felújításával, népszerűsítheti a honismereti jellegű országjáró túrákat stb.

7. A honismereti munka művelődési mozgalomként indult és állandó követelmény, hogy az is maradjon. Ez a feltétele további társadalmi bővülésének, munkaterületei növekedésének, eredményei gazdagodásának. De a közművelődés emberformáló céljait tudatosan kell szolgálnia és irányított mederben tartott mozgalomnak kell lennie. Ennek főbb feltételei:

- A Hazafias Népfrontnak a párt ideológiai irányelveit követő, fokozottabb egybehangoló, összefogó tevékenysége;
- A tömegszervezetek — elsősorban az ifjúsági és szakszervezetek —, a tanácsok, az üzemek, szövetségek, vállalatok honismereti tevékenységének belső indíttatású fejlesztése;
- A tudományos, oktatási, közgyűjteményi és közművelődési intézmények, a műszaki és tudományos ismeretterjesztő társaságok, egyesületek aktív közreműködése.

Amikor minden hasznos kezdeményezést felkarolunk, egyidejűleg gondoskodunk arról is, hogy a honismereti akciók mögött ott álljon a hozzáértő, a szakszerű, a módszertani irányítást is megadó, az eredményt közhasznosító illetékes intézmény. Néhány példa: a honismereti továbbképzés a Népművelési Intézet feladata, amelybe az egyetemek, főiskolák is bekapcsolódnak. A nyelvjárási gyűjtőmunkát az MTA Nyelv-tudományi Intézete tartja kézben. A Baranya megyei községi krónikairás intézményi felelőse a levéltár. A néprajzi gyűjtés, az Országos Helytörténeti Pályázat múzeumi irányítással folyik stb. Ez a módszer megelőzi az esetleges ösztönösségből fakadó hibákat.

8. Az intézményesített irányításon belül a munkamegosztás és az együttműködés szabályozása elengedhetetlen. A munkamegosztás nagyjából kialakult, az együttműködés még hiányos. Folyamatos a Hazafias Népfront együttműködése a Kulturális-, az

Oktatási Minisztériummal, a Népművelési Intézettel. A felügyeletük alatt álló megyei intézményekkel (művelődési központokkal, közgyűteményekkel) már megyénként elérőek a kapcsolatok. Ez olykor a Hazafias Népfront összehangoló munkájának hiányosságaiból, olykor az önkéntes mozgalmi munka lebecsüléséből, a közművelődési határozat nem egyöntetű értelmezéséből fakad.

Kedvezően tovább erősödött a népfront együttműködése a Honvédelmi Minisztériummal, a szakszervezetekkel, a KISZ-szel, s a Magyar Úttörők Szövetségével. Az ifjúsági mozgalmak sok népszerű honismereti akciót, tábort, továbbképzési fórumot szerveztek, a szakszervezetek pedig az üzemtörténetírásban, üzemtörténeti klubok létrehozásában tettek sokat.

A TIT szakosztályai helytörténeti, földrajzi, évfordulós előadásokkal, nyári egyetemek rendezésével részesei a honismereti munkának, s fejlődik a természettudományi ágazat is. Ez utóbbinál azonban erősíteniük kell a kapcsolatot a METESZ-szel és a különböző tudománytörténeti ágazatokkal, társaságokkal.

Kitűnő, folyamatos az együttműködés a Párttörténeti Intézettel, az MTA néprajzi, történeti és nyelvtudományi intézményeivel, a hely- és üzemtörténeti tagozatokkal, az Országos Műemléki Felügyelőséggel és az Országos Természetvédelmi Hivatallal. Közvetlen kapcsolatot tartunk jelentős társadalmi szervezetekkel (Természetbarát Szövetség és tagegyesületei, Írószövetség, Könyvtártudományi és Módszertani Központ, országos múzeumok, levéltárak stb.) és közös akciókat egyeztetünk.

9. Noha a honismereti mozgalom belső fejlődésétől indítva is egyre szervezettebbé válik, nem tudunk pontos számot adni arról, hogy mekkora tömegek kapcsolódnak hozzá. Azt mondhatjuk, hogy megyénként 30—120 szakkör átlagával számolva, az országban mintegy 1400—1500 honismereti szakkör működik, hozzávetőlegesen 30 ezer szakköri taggal, ezek mellett nagyon sok a krónikáíró, múzeum- és egyéb baráti kör, s ezekkel az állandó közösségek száma megsokszorozódik. Vannak olyan megyék (Baranya, Bács-Kiskun, Fejér, Hajdú-Bihar, Pest, Vas), ahol majdnem minden községben működik krónikáíró, vagy helytörténeti kör. Számolhatunk azokkal a lazább-szorosabb kötődésű művelődési közösségekkel is, amelyek honismereti tevékenységet végeznek (népdal-, díszítőművészeti, kertbarát-körök, továbbá zenekari, tánc- és színjátszó együttesek stb...) Hozzávetőlegesen több száz ezres, állandóan növekvő aktívahálózattal számolhatunk.

10. A honismeret különböző területein folyó munka iránt öröndetesen megnövekedett az érdeklődés a televízió, a rádió, a napi- és hetilapok szerkesztőségei részéről. Számos ilyen jellegű közlés lát napvilágot.

Növekszik a helytörténeti és az egyéb honismereti jellegű kiadványok száma. A Hazafias Népfront Országos Titkársága által évente hatszor megjelentetett Honismeret c. folyóirat és a Népművelési Intézet kiadványai mellett sok megyei módszertani útmutató, üzemi újság segíti a honismeret munkáit, amelyeket a megyei művelődési központok, levéltárak, múzeumok, könyvtárak tanácsi hozzájárulással jelentetnek meg. Számos megyei, városi, községi honismereti híradó, üzemi, iskolai és egyéb intézményi tájékoztató lát napvilágot.

Ma már a különböző szervek által meghirdetett pályázatok, vetélkedők, akciók, programok ráirányítják a figyelmet a honismereti mozgalom fő feladataira, de a folyamatos politikai mozgalmi irányítás, a tudatosan végzett képzés, továbbképzés, valamint módszertani útmutatás az, amely a honismereti mozgalmat a hazafias-internacionalista nevelés, a közművelődés hatékony, dinamikus fejlődő, nagy nevelő erő képviselő ágazatává teszi.

III.

Javaslatok a honismereti munka fejlesztésére

1. A Hazafias Népfront a mozgalomban résztvevő szervek, intézmények, tömegszervezetek és a rokon tevékenységű mozgalmak között alakítson ki ésszerű, céltudatos munkamegosztást és együttműködést. Erősítse, szélesítse közöttük a közművelődési kapcsolatokat, igyekezzék minél jobban tájékozódni az országsszerte különféle szervezeti, intézményi keretekben folyó honismereti tevékenységről és gondoskodjék az eredmények népszerűsítéséről. Fokozott mértékben segítse az országos, a megyei, a városi és községi honismereti munka összehangolását.

2. A Népművelési Intézet — a közreműködő szervek együttműködésével — dolgozza ki a honismereti vezetők képzésének, továbbképzésének rendszerét. Ebben fokozottan vegye figyelembe a honismeret fejlődő területeit (természettudomány, szocia-

lista brigádmozgalom, üzemtörténet, nemzetiségek stb.). Jobban építsen a szomszédos megyék összefogására, a TIT honismereti nyári egyetemre, s vegye számításba a különböző szervek jelenlegi képzési rendszerében rejlő lehetőségeket is. Az országos és megyei közművelődési szervek, intézmények közreműködésével tartsa számon a honismereti szakkörök alakulását, megszűnését, tartalmi munkájuk változását, és ezekről tájékoztassa az érdekelteket irányító szerveket.

3. A tanácsi szervek — a Hazafias Népfronttal és az érdekeltektől intézményekkel közösen — tanulmányozzák a településkronika legjobban bevált típusait, vezetésükhöz adjanak erkölcsi, anyagi támogatást, és a helyi adottságoknak megfelelően segítsék elterjesztésüket, tartalmi gazdagodásukat, hitelességüket. Gondoskodjanak arról, hogy az elkészült krónikákat szakszerűen megőrizték és feltárják.

4. A szakszervezetek — a Hazafias Népfront, a KISZ, a Népművelési Intézet, valamint a közgyűjtemények és az üzemtörténelemek bevonásával — alakítsák ki a brigádnapló írásának, vezetésének olyan új formáit, amelyek hitelesen örökítik meg a munkáskollektívák termelési, társadalmi, művelődési munkáját, közösségi szokásait. Vezetésükhöz adjanak módszertani útmutatást. Szervezzék az üzemi évkönyvek szerkesztőinek, a krónikairóknak, naplővezetőknek tapasztalatcserét, gyarapítsák az üzem- és technikatörténeti körök, klubok, gyűjtemények számát.

5. A KISZ és a Magyar Üttörők Szövetsége — a Hazafias Népfronttal együttműködve — segítse a honismereti mozgalom ifjúsági ágazatának fejlődését. Különös gondot kell fordítani a munkás fiatalok megnyerésére, teljesebb bevonására. Szervezze az ifjúság szocialista hazafias nevelése, alkotó életre való felkészítése szempontjából egyaránt jelentős országos és megyei ifjúsági honismereti tábort, a különböző emléktúrákat, akciókat, a népi sportjátékok megkedveltetését stb. Segítse az ifjúsági mozgalmak történetének és hagyományainak kutatását, tárgyi emlékeinek összegyűjtését, új iskolai és területi szakkörök létrehozását, a meglévők fejlesztését, és segítsék elő a szakkörvezető tanárok megbecsülését.

6. A honismereti mozgalmat támogató szervek a maguk területén segítsék az öntevékeny munkásművelődést: minél több tanuló fiatalot, aktív dolgozót és nyugdíjast vonjanak be a szakma-, az ipar- és technika-történet, valamint a munkásmozgalom kutatásába. A hely- és üzemtörténeti tevékenységnek, az üzem és a lakóhely kölcsönhatása vizsgálatának nyerjenek meg szocialista brigádokat, helytörténeti szakköröket, segítsék ezek együttműködését a lakóterületen. Tárják fel a munkásmozgalmi tevékenység és művelődés sok múltbeli emlékét, értékes hagyományát; a felkutatott eredményeket tegyék közkincsé.

Fejleszteni szükséges a honismereti munkában a települések, városrészek, körzetek helytörténeti tevékenységére támaszkodó környezetismereti, településtörténeti kutatást. A tanácsok, a művelődési és oktatási intézmények támogassák a települések honismeretét, múltjuk, szocialista fejlődésük megismertetését szolgáló helyi és országos akciókat, kiállításokat, vetélkedőket, honismereti szakkörök, klubok alakítását. A megyei közművelődési bizottságok fordítsanak fokozott gondot a honismereti tevékenységet folytató művelődési közösségek munkájának segítésére, módszertani eredményeik összegyűjtésére és terjesztésére.

7. A honismereti ország- és természetjárás, táborozás minél jobban segítse hazánk természeti, történeti és kulturális értékeinek, szocialista alkotásainak élményszerű megismerését. A Hazafias Népfront és a tanácsok támogassák a Budapest kerületi és a megyék között kialakult kapcsolatok erősítését, a szülőföld és az onnan elszármazottak közötti érintkezést szolgáló megye-, város- és iskolabarát közösségeket.

A Hazafias Népfront és a tanácsok — a honismereti mozgalom közreműködésével, az Országos Természetvédelmi Hivatal szakirányításával — vegyék számba az ország természeti értékeit s szorgalmazzák ezek hatékony társadalmi védelmét. Az Országos Műemléki Felügyelőség szakirányításával erősíteni kell a műemléki albizottságok, várbarátkörök mozgalmi tevékenységét, a hazafias nevelésben jelentős szerepet betöltő műemlékeink, ipartörténeti, népi alkotásaink védelmét.

8. A fegyveres testületek és intézmények hatékony közreműködésével minden vonatkozásban erősíteni, bővíteni kell azokat a közművelődési honismereti formákat, amelyek a csapatok, a Hadtörténeti Intézet és Múzeum, valamint az MHSZ klubokban kialakultak és a hazafias-honvédelmi nevelést segítik. A szocialista hazafisággal foglalkozó egri tanácskozások legyenek ennek hatékonyabb eszközei és az eddiginél szélesebb körben gyűrűző fórumai.

9. A Hazafias Népfront által fenntartott és a közművelődés számos területén felhasználható tájékoztató módszertani folyóiratnak, a Honismeretnek a terjesztését a népfront megyei, városi és nagyközségi bizottságai az érdekeltektől intézményekkel össze-

fogva körültekintően végezzék. A Hazafias Népfront és az közművelődési szervek kezdeményezzék, támogassák az olyan kiadványok megszületését, amelyek módszertani segítséget adnak a honismereti munka fejlődéséhez, illetőleg publikálják a mozgalom közművelődési és tudományt segítő eredményeit, s a szaklektori eljárás jobb megszervezésével járuljanak hozzá a helyi honismereti kiadványok színvonalának további emeléséhez.

10. A közművelődési szervek kísérjék figyelemmel és fokozottan támogassák a nemzeti (történelmi, munkásmozgalmi, irodalmi, művészeti stb.) emlékhelyeken folyó honismereti tevékenységet. Hívják fel a figyelmet a kínálkozó kutatás lehetőségeire, ösztönözzék a feltárt eredmények felhasználását a hazafias nevelésben és a környezet kulturális életének gazdagításában.

A honismereti mozgalomban érdekelt szervek fordítsanak nagy gondot az évfordulókra, s a helyi kutatások kezdeményezésével, pályázatokkal, kiállításokkal, vetélkedőkkel járuljanak hozzá a korszerű történelmi ismeretek terjesztéséhez, a helyes történelmi tudat kialakításához.

Állásfoglalás

1. Az Országos Közművelődési Tanács Elnöksége a HNF által előterjesztett honismereti munkáról szóló jelentést elfogadta. Megállapította, hogy a mozgalom egészségesen fejlődik, jelentős eredményeket ért el.

2. Az OKT Elnöksége javasolja a megyei közművelődési bizottságoknak, hogy az OKT Elnöksége által megküldött beszámoló alapján tárgyalják meg a megye (főváros) honismereti munkájának tapasztalatait és a továbbfejlesztés érdekében tegyék meg a szükséges intézkedéseket.

Takács Kálmán s. k.
az OKT titkára

Dr. Orbán László s. k.
az OKT elnöke

A helytörténet, a regionális történelem, valamint a nemzeti történelem viszonya és problémái az iskolai oktatásban¹

A helytörténetről sokan azt tartják, hogy fontosságát elsősorban a hazafias nevelés igényei szabják meg. A valóságban a helytörténet szerepe sokkal szélesebb körű ennél, jelentőségét a történelmi megismerés sajátosságai határolják körül. Az tény, hogy a jelenségekkel való találkozás a történelmi megismerésben általában közvetett, sőt sokszorosan közvetett. Minél messzebb van a jelenség a megismerőtől időben és térben, annál nehezebbnek tűnik a közvetettség láncát lerövidíteni. Mire a megismerőhöz jut, mindenképpen veszít valóságértékének gazdagságából, s élményerejéből.

Úgy látszik, hogy a történelemtanításnak ez a legnagyobb problémája, legalább is erre enged következtetni az a sok panasz, amely az utóbbi időben világszerte elhangzik: a történelem az emberi élet valóságából unalmas iskolai tanuló általánosságá szürkül, csupán a történelmi tények és absztrakciók szövevényévé, az érdekesítő társadalmi cselekvés regénye helyett unalomba fulladó megtanulandók halmazává. S ha ezek a vádak túlzottak is, az vitathatatlan, hogy a történelemtanítás nem aknázza úgy ki az emberi közösségi élet állandóan változó, roppant sokszínű fejlődésregényében lévő nevelési és oktatási lehetőségeket, mint a művészetek. Ez a lépésvetés nem csupán az iskolai stúdium tudományos és művészeti kifejezőmódjának különbségein alapul, hanem megszokásokon, konvenciókon, tradíciókon, s mondjuk ki nyíltan: bizonyos mértékig bátortalanságon és tehetetlenségen. Kétségtelenül igaz, hogy tételesen és legfőbb tényekben meg kell tanítanunk a történelmet, s közben ki kell alakítanunk a történelmi gondolkodást, ki kell művelnünk a történelmi elemzőkészséget, ha úgy tetszik

¹ A szerzőnek a brünni egyetem regionális történelem-helytörténet konferenciájára készített előadása, kissé rövidítve.